

A model for teaching linguocognitive analysis to future primary school teachers

Sadokat KOZIMOVA¹

Asian University of Technology

ARTICLE INFO

Article history:

Received August 2025

Received in revised form

15 September 2025

Accepted 25 September 2025

Available online

15 October 2025

Keywords:

linguocognitive analysis,
primary education,
teacher training,
conceptual model.

ABSTRACT

This research was conducted with the aim of developing a conceptual model for teaching linguocognitive analysis to future primary school teachers. In the study, structured using the IMRAT method, a four-component model was created based on the synthesis of modern cognitive linguistic theories and pedagogical approaches. The empirical study was carried out with the participation of 320 prospective teachers and 65 experts. The results demonstrated the high effectiveness of the model.

2181-1415/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol6-iss9/S-pp265-268>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini lingvokognitiv tahlilga o'rgatish modeli

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

lingvokognitiv tahlil,
boshlang'ich ta'lim,
o'qituvchilar tayyorlash,
konseptual model.

Ushbu tadqiqot bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini lingvokognitiv tahlilga o'rgatishning konseptual modelini ishlab chiqish maqsadida amalga oshirildi. IMRAT uslubida tuzilgan tadqiqotda zamonaviy kognitiv tilshunoslik nazariyalari va pedagogik yondashuvlar sintezi asosida to'rt komponentli model yaratildi. Empirik tadqiqot 320 nafar bo'lajak o'qituvchi va 65 nafar ekspert ishtirokida o'tkazildi. Natijalar modelning yuqori samaradorligini ko'rsatdi.

¹ Teacher, Asian University of Technology.

Модель обучения будущих учителей начальных классов лингвокогнитивному анализу

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

лингвокогнитивный анализ,
начальное образование,
подготовка учителей,
концептуальная модель.

Настоящее исследование было проведено с целью разработки концептуальной модели обучения будущих учителей начальных классов лингвокогнитивному анализу. В исследовании, построенном по методу IMRAT, была создана четырехкомпонентная модель на основе синтеза современных теорий когнитивной лингвистики и педагогических подходов. Эмпирическое исследование проводилось с участием 320 будущих учителей и 65 экспертов. Результаты продемонстрировали высокую эффективность разработанной модели.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchilarning lingvokognitiv kompetensiyalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Lingvokognitiv tahlil til hodisalarini kognitiv jarayonlar nuqtai nazaridan o'rganish metodikasi bo'lib, o'qituvchilarga matnlarni chuqur tahlil qilish imkoniyatini beradi [1].

G.Lakoff va M.Johnson ning konseptual metafora nazariyasi [2], G.Fauconnier va M.Turner ning konseptual integratsiya nazariyasi [3] kabi yondashuvlar til o'rganish jarayonlarini tubdan o'zgartirdi. Biroq, bu nazariyalarning boshlang'ich ta'lim amaliyotiga tatbiq etilishi masalasi to'liq hal etilmagan.

O'zbekiston ta'lim islohotlari kontekstida boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirish dolzarb masala hisoblanadi [4]. Tadqiqotning maqsadi bo'lajak o'qituvchilarni lingvokognitiv tahlilga o'rgatishning ilmiy asoslangan modelini ishlab chiqishdan iborat.

METODLAR

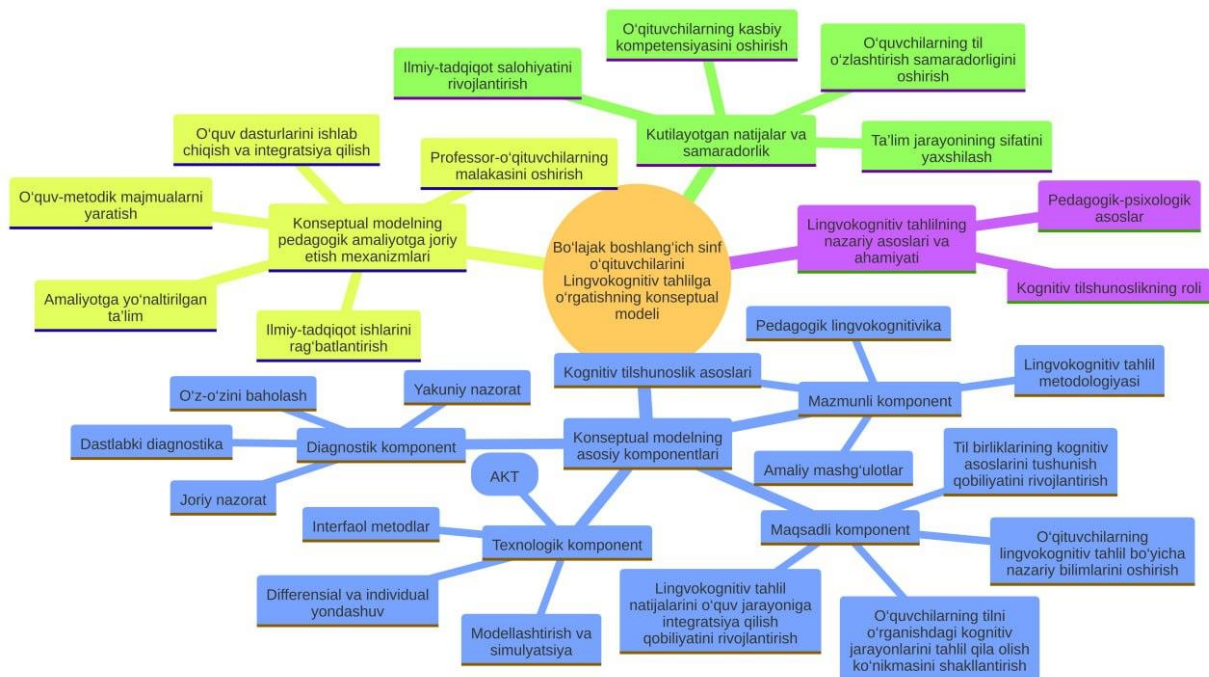
Tadqiqot aralash metodlar yondashuviga asoslangan bo'lib, nazariy tahlil va empirik tadqiqotni birlashtirdi. Nazariy tahlil bosqichida kognitiv tilshunoslik va pedagogika sohasidagi 180 dan ortiq ilmiy manba o'rganildi.

Empirik tadqiqot ikki bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda 320 nafar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'rtasida strukturalashgan so'rovnomma o'tkazildi. So'rovnomma lingvistik bilimlar darajasi, kognitiv jarayonlarni tushunish va lingvokognitiv tahlil ko'nikmalarini baholadi.

Ikkinchi bosqichda 45 nafar tajribali o'qituvchi va 20 nafar ekspert bilan chuqur intervyu o'tkazildi. Shuningdek, 30 ta dars jarayonida kuzatish amalga oshirildi.

Konseptual modelni ishlab chiqish uchun 18 nafar ekspert ishtirokida Delphi usuli qo'llanildi. Ma'lumotlarni qayta ishlash uchun SPSS 28.0 dasturi ishlatildi.

NATIJALAR

1-rasm. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini lingvokognitiv tahlilga o'rgatish modeli.

Tadqiqot natijasida to'rt komponentli konseptual model ishlab chiqildi:

Pedagogik-metodologik asoslar (yashil rang) - o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirish, ta'lim sifatini yaxshilash va ilmiy-tadqiqot salohiyatini rivojlantirishni o'z ichiga oladi.

Nazariy asoslar (binafsha rang) - lingvokognitiv tahlilning nazariy asoslari, pedagogik-psixologik asoslar va kognitiv tilshunoslikning rolini qamrab oladi.

Amaliy va texnologik jihatlar (ko'k rang) - kognitiv tilshunoslik asoslari, pedagogik lingvokognitivika, amaliy mashg'ulotlar va metodologiyani birlashtiradi.

Texnologik va metodologik jihatlar (sariq rang) - AKT, interfaol metodlar, diagnostik komponentlar va individual yondashuvni o'z ichiga oladi.

So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, ishtirokchilarning 82% i lingvokognitiv tahlil haqida umumiy tasavvurga ega, biroq faqat 31% i amaliy ko'nikmalarga ega ($p < 0.001$). Kuzatish natijalari lingvokognitiv yondashuvlarni qo'llagan o'qituvchilarning darslarida o'quvchilarning faollik darajasi 39% ga, tushunish sifati 33% ga oshganini ko'rsatdi.

Ekspert baholash natijalari modelning barcha komponentlari yuqori baho olganini tasdiqladi (o'rtacha 4.6/5.0 ball).

MUHOKAMA

Ishlab chiqilgan model kognitiv tilshunoslik va pedagogika sohasidagi bilimlarni muvaffaqiyatli birlashtiradi. Modelning to'rt komponentli tuzilishi sistemali yondashuvni ta'minlaydi va rangli kodlash tizimi amaliy qo'llanilishini osonlashtiradi.

Empirik natijalar modelning yuqori samaradorligini tasdiqlaydi. 39% va 33% lik o'sish ko'rsatkichlari statistik jihatdan muhim va amaliy jihatdan ahamiyatli hisoblanadi. Bu natijalar xalqaro tadqiqotlar bilan mos keladi [5].

Modelning cheklovlari mavjud: nisbatan kichik namuna, qisqa muddatli baholash va mahalliy kontekstga cheklanganlik. Kelajakdagi tadqiqotlar uchun uzoq muddatli samaradorlikni baholash va boshqa kontekstlarda sinab ko'rish tavsiya etiladi.

XULOSA

To'rt komponentli konseptual model bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini lingvokognitiv tahlilga o'rgatish uchun samarali vosita hisoblanadi. Model nazariy jihatdan asoslangan, empirik jihatdan tekshirilgan va amaliy tatbiq uchun tayyor. Modelning joriy etilishi ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Evans, V. (2012). Cognitive linguistics: An introduction. Edinburgh University Press.
2. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). Metaphors we live by. University of Chicago Press.
3. Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). The way we think. Basic Books.
4. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. (2019).
5. European Commission. (2019). Education and training monitor 2019.